

Vlaams
Parlement

vergadering **C69**
zittingsjaar 2018-2019

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Algemeen Beleid, Financiën en Begroting

van 15 januari 2019

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Koen Van den Heuvel aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over het vereenvoudigen van woonleningen – 412 (2018-2019)	3
VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over een Vlaamse burgerbegroting – 447 (2018-2019)	9
VRAAG OM UITLEG van Jos Lantmeeters aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over de inbetalinggeving van kunstwerken ter vereffening van de erfbelasting – 478 (2018-2019)	16

**VRAAG OM UITLEG van Koen Van den Heuvel aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over het vereenvoudigen van woonleningen
– 412 (2018-2019)**

Voorzitter: de heer Paul Van Miert

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): Minister, ik diende mijn vraag in toen de heer Tommelein nog minister was. Ik heb uw voorganger al eens over deze materie mogen ondervragen, toen het probleem ongeveer anderhalf jaar geleden in de actualiteit was.

Ik begin met enkele cijfers. We weten allemaal dat de vastgoedprijzen de laatste twintig jaar sterk zijn gestegen in ons land: met 75 procent, zelfs nominaal gecorrigeerd. We zien ook een sterke toename van de uitgeleende bedragen: met ongeveer 5 tot 6 procent per jaar, terwijl de kredietvoorwaarden relatief soepel blijven. De woonkredieten klopten in 2017 af op ongeveer 200 miljard euro, een verdubbeling op nauwelijks tien jaar.

Daarbij komt een voor ons land kenmerkende evolutie. Ook de schuld van de Belgische gezinnen vertoont een stijgende tendens en komt nu boven de 60 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Daarmee zitten we boven het Europese gemiddelde. Op het einde van de vorige eeuw, twintig jaar geleden dus, was België een arm land met hoge schulden en met beperkte particuliere schulden. Dat is wel wat aan het veranderen. Het gemiddelde ontleende bedrag is gestegen tot bijna 160.000 euro, tegenover amper 120.000 euro tien jaar geleden. Bijna de helft van de leningen gaat boven 80 procent van de waarde van de aankoopprijs. In een derde van de gevallen is dat zelfs boven 90 procent.

Al die elementen zorgen ervoor dat het aandeel risicovolle hypothecaire leningen in de portefeuille van de banken de voorbije jaren niet is afgenomen, wel integendeel. De Nationale Bank stelde dat daartegenover beperkte kapitaalbuffers van de banken staan.

Deze kwetsbaarheden werden eerder ook door het Europees Comité voor Systeemrisico's, de European Systemic Risk Board (ESRB), aangestipt in zijn risicoanalyse van ongeveer twee jaar geleden. Dat heeft geleid tot een formele waarschuwing voor vastgoedrisico's aan acht EU-landen, waaronder België. De Nationale Bank concludeerde daaruit midden 2017 de intentie om leningen met een 'loan-to-value ratio' boven de 80 procent van de aankoopprijs te bemoeilijken. In die gevallen moet er een knipperlicht worden aangestoken. Dergelijke leningen moeten met de nodige omzichtigheid worden toegekend.

Minister Tommelein vond deze bedenking van de Nationale Bank toch een beetje te streng. Hij won verder advies in. Enkele weken later kondigde hij een nieuw systeem aan waarbij, in overleg met de verzekeraars en banken, woonleningen voor de volledige aankoopssom mogelijk blijven. Het gedeelte boven de grens van 80 procent zou gegarandeerd kunnen worden via een verzekering die door de hypotheeknemer wordt afgesloten. Onder andere de bouwsector vond dit geen slecht voorstel.

In een verder advies, ook van midden 2017, zei de Nationale Bank dat hypothecaire leningen van meer dan 80 procent niet zouden worden verboden. De Nationale Bank pleitte wel voor strengere regels inzake kapitaalvereisten voor banken die zulke leningen verstrekken. Ze specificeerde eveneens een aantal eisen in verband met een verzekeringspolis tegen de wanbetaling op hypotheekschuld, in het geval van leningen boven de 80 procent van de aankoopssom. Zo

moet de verzekeraar erkend zijn en over een rating beschikken. Een waarborg-contract bleek voor de Nationale Bank evenwel geen optie.

Vandaar dus een drietal vragen. Wat is de huidige status van het voorstel van minister Tommelein om een dergelijk systeem op te zetten, om in overleg met de verzekeraars en de banken woonleningen voor de volledige koopsom mogelijk te houden – maar dus boven de grens van 80 procent – via een soort verzekering die dat faciliteert? Is hier nog overleg over gepleegd, en wat is hierover uw standpunt, minister?

De tweede vraag gaat erover dat de Nationale Bank en andere internationale organen met een zekere regelmaat waarschuwen dat de vastgoedmarkt in ons land aan een zekere oververhitting gevoelig lijkt te zijn. Hecht u enig geloof aan die stellingname, of vindt u dat een beetje overdreven? Welke maatregel kunt u nemen om dit risico op een serieuze correctie voor woningprijzen in te dijken?

En dan mijn laatste vraag: de laatste jaren was de Vlaamse Regering heel actief in het hervormen van de woonfiscaliteit. We hebben de vermindering van de registratiebelastingen gehad, en de erfenisbelasting is ook hervormd en verminderd. We hebben de woonbonus in het begin van deze legislatuur aangepast. Hebt u intussen, op het einde van deze legislatuur, een idee welke repercussies deze maatregelen hadden op de evolutie van de vastgoedprijzen in Vlaanderen?

De voorzitter: Minister Peeters heeft het woord.

Minister Lydia Peeters: Bedankt, collega Van den Heuvel, u hebt inderdaad de eerste vraag aan mij gesteld. Bij dezen wil ik uiteraard ook alle commissieleden een zeer goed jaar toewensen, met veel passie en veel ambitie bij alles wat jullie doen. Ik wens jullie uiteraard ook heel veel succes voor de toekomst. Ik hoop uiteraard dat we hier een fijne samenwerking kunnen hebben in deze commissie.

Mijnheer Van den Heuvel, alleszins bedankt voor uw vragen. En u hebt het zelf inderdaad al aangehaald: mijn voorganger heeft indertijd het initiatief genomen om banken en verzekeraars samen te brengen. Hij wilde zo peilen naar hun interesse in een waarborg of een verzekering van de eigen inbreng bij een hypothecaire lening.

Het is misschien goed om toch nog even de context in herinnering te brengen. Op dat ogenblik leefde er een grote bezorgdheid dat kredietinstellingen, als gevolg van het macroprudentiële beleid van de Nationale Bank van België, minder vaak hypothecaire leningen zouden toestaan. Het ging hier specifiek over hypotheeken aan kandidaat-kopers die voldoende solvabel zijn, maar die geen eigen inbreng van 20 procent kunnen voorleggen.

U weet, mijnheer Van den Heuvel, dat wij als liberalen erg pro eigendomsverwering zijn. Wij staan daar volledig achter. En daarom wilden wij alleszins vermijden dat deze groep van mensen, die wel in staat zijn hun lening terug te betalen maar te weinig middelen hebben, de kans ontnomen wordt om zodoende eigenaar te worden van een eigen woning.

Voor een goed begrip: mijn voorganger wilde hierbij vooral faciliteren. Dat betekent: partijen bij elkaar brengen en constructief meedenken over mogelijke oplossingen. Het was nooit de bedoeling om zelf die financiële producten in de markt te zetten. Dat is volgens ons ook niet de rol van de overheid.

Vanuit de sector van de verzekeraars was er duidelijke interesse. In de loop van 2016 organiseerde Assuralia een marktbevraging onder haar leden. Hieruit is dan gebleken dat ten minste één verzekeringsmaatschappij, met name Atradius, bereid was om een verzekering of waarborg aan te bieden. Vanuit de sector van

de kredietverleners was er eveneens bereidheid om de voorstellen te bekijken. Het is evident dat de financiële sector zekerheid wilde over de status van dergelijke producten in het kader van de micro- en macroprudentiële controle van de Nationale Bank.

De Nationale Bank heeft snel duidelijkheid gecreëerd. Ze heeft het licht op groen gezet voor het voorstel van een kredietverzekering. Een hypotheek waarbij de inbreng verzekerd is door een zogenaamde protectiegever valt dus onder de toelaatbare kredietprotectie. Voor een dergelijke financiering dient bijgevolg minder kapitaal gebufferd te worden dan voor niet-verzekerde hypotheeken.

De Nationale Bank heeft daar wel een aantal voorwaarden aan gekoppeld. Die hebben dan vooral te maken met de solvabiliteit van de protectiegever, maar ook met de juridische afdwingbaarheid en met de snelheid van afwikkeling in een situatie waarin het fout loopt. Verder heeft de toezichthouder ook willen vermijden dat de protectiehouder de overeenkomst unilateraal zou wijzigen.

Kredietverleners die interesse vertonen in deze verzekering, dienen contact op te nemen met de verzekeringsmaatschappij Atradius, om verder te onderhandelen over de modaliteiten van het contract. En u zult me straks misschien vragen of de kredietverzekering een succes is, mijnheer Van den Heuvel. Wij hebben uiteraard geen zicht op de reeds afgesloten contracten, om evidente redenen: het gaat tussen twee partijen onderling, en wij hebben daar natuurlijk verder geen zaken mee.

Uw tweede vraag, mijnheer Van den Heuvel, heeft betrekking op de oververhitting van de vastgoedmarkt. U verwijst in dit kader terecht naar de Nationale Bank. Die uitte in het verleden geregeld haar ongerustheid over de evolutie van de vastgoedprijzen. In haar laatste publicatie hierover, van december 2018, wordt het risico op een bubbel evenwel gemitigeerd. De Nationale Bank zegt letterlijk dat volgens de huidige ramingen van het waarderingsmodel van de Nationale Bank de woningprijzen in België slechts in beperkte mate overgewaardeerd zijn.

Verder hebben we nog een mededeling van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) die we toch ook even willen meegeven. Deze mededeling houdt in dat zij expliciet zeggen dat de vastgoedprijzen in België veel minder volatiel zijn dan in de andere EU-lidstaten, en dat ze tevens lager zijn dan het gemiddelde van de eurozone.

En dan is er ten slotte nog een derde mening, en dat is de mening van het notariaat en van andere specialisten. En ook de woordvoerder van het notariaat verklaarde in het najaar van 2018 dat de stijgende prijzen van de woningen onder meer te wijten zijn aan de nog steeds interessante voorwaarden voor hypothecaire leningen, en aan de gunstige marktomstandigheden. Andere specialisten wezen toen vooral op de inhaalbeweging voor het segment van de duurdere woningen. De globale markt vertoont volgens hen daarentegen slechts een gematigd stijgende prijscurve.

Wat de Nationale Bank betreft, valt het me op dat die zich nu eerder zorgen maakt over de schuldpositie van de Belgische huishoudens. Die is immers de afgelopen tien jaar gestegen, tegen de Europese trend in. De Belgische gezinnen hebben in verhouding tot hun inkomen de laatste jaren relatief veel geleend. Het is evident dat die evolutie ook in grotere mate te verklaren is door de lage rentevoeten, die woonkredieten aantrekkelijker gemaakt hebben. Het is logisch dat de toezichthouder het kredietrisico dat daardoor ontstaat, op de voet blijft volgen.

Belangrijk is evenwel dat de terugbetalingscapaciteit in stand gehouden wordt. En die is meer gegarandeerd in een economie waar er veel jobs zijn en waar er uiteraard ook voldoende koopkracht is.

Mijnheer Van den Heuvel, als u nu vraagt wat we kunnen doen om de risico's te beperken, dan kan ik niet anders dan verwijzen naar de taxshift. Die was precies gericht op het creëren van jobs en het verhogen van het netto-inkomen van de werkende mensen. Op die manier hebben we indirect dus ook de terugbetalingscapaciteiten ondersteund.

U hebt dan nog een derde vraag. Daarin peilt u naar de relatie tussen de woonfiscaliteit en de woningprijzen. Dit is een interessant onderwerp, waar zich internationaal al zeer veel onderzoekers over gebogen hebben. Globaal kunnen we daaruit concluderen dat er in vele landen inderdaad een positieve correlatie is tussen de fiscale gunstmaatregelen en de woningprijzen, al is er geen consensus over de grootte van het effect van de fiscaliteit op de hoogte van de woningprijzen. Sommige onderzoekers menen dat slechts een stuk van het fiscaal voordeel zich in de prijs vertaalt, anderen spreken van een volledige kapitalisatie. Het laatste woord zal daarover nog niet gezegd zijn, ook al vanwege de discussie over de in de onderzoeken gehanteerde methodologie.

Wat in het debat nogal eens vergeten wordt, is dat een – mede door de fiscaliteit – duurder geworden huis nadien vooral ook een groter vermogen vertegenwoordigt. De koper, die later verkoper wordt, geniet ook van een bloeiende woningmarkt, en zal in vele gevallen nog een meerwaarde boeken bij de verkoop van zijn woning. Het vraagstuk van de kapitalisatie mag men dus niet in één tijdstip bekijken, maar verdient een levenscyclusbenadering. Er zijn helaas vaak te weinig data beschikbaar om dergelijke effecten op langere termijn uit te klaren.

Voor de Belgische woningmarkt focust het onderzoek rond kapitalisatie-effecten zich vooral op de woonbonus. De onderzoekers zijn het onderling niet eens. Ik verwijs naar een Nederlandse studie uit 2004. Die stelt dat er geen kapitalisatie-effecten zijn. Een studie van de KU Leuven uit 2016 is daar dan weer wel van overtuigd. Zij rapporteren een kapitalisatie-effect van 22 procent.

Een nog recentere studie van de Universiteit Gent focuste op de verschillen qua kapitalisatie-effecten tussen koppels en singles en tussen gemeenten. Ook die studie bevestigt dat de fiscaliteit en de woningprijzen niet onafhankelijk van elkaar evolueren. Feit is, mijnheer Van den Heuvel, dat al die studies gebruikmaken van cijfers die dateren van voor 2016 en dus geen rekening houden met de Vlaamse hervorming van de woonbonus voor de enige en eigen woning. Die aanpassingen aan de woonbonus zullen toch wel zeker ook de kapitalisatie van de fiscaliteit in de woningprijzen milderen. Zo werd het basisbedrag van de woonbonus verlaagd met 760 euro. Het percentage van de belastingvermindering werd vastgekleit op 40 procent. De bedragen worden niet langer geïndexeerd. Ook werden alle fiscale voordelen voor de eigen woning gebundeld in de geïntegreerde woonbonus.

U vroeg ook naar de mogelijke effecten van andere recente hervormingen. Het nieuwe verkooprecht, voortaan zonder klein beschrijf, maar met een nieuw verlaagd tarief van 7 procent voor de aankoop van een gezinswoning, is van toepassing op de koopovereenkomsten afgesloten vanaf 1 juni 2018. Doorgaans wordt het verkooprecht op koopovereenkomsten van onroerende goederen pas enkele maanden later voldaan, namelijk bij de registratie van de notariële verkoopakte. Het is nu dus echt voorbarig om conclusies te formuleren over het effect van het hervormde verkooprecht. We hebben nog onvoldoende cijfermateriaal. U zult dat uiteraard ook wel begrijpen. Bovendien zie je bij iedere belangrijke hervorming van de vastgoedfiscaliteit gedragseffecten bij kandidaat-kopers en verkopers. Voor bescheiden woningen was er een versnellingseffect door de nakende schrapping van het klein beschrijf. Voor het duurdere segment was er omgekeerd een vertragingseffect door het aangekondigde gunstige tarief van 7 procent. Een inhaalbeweging van dat duurdere segment zou de voorbarige indruk kunnen wekken dat

de woningprijzen in het algemeen toenemen. Geleidelijk zullen die gedragseffecten wegebben en zal de evolutie van de ontvangsten zich herstellen. We volgen dit alles natuurlijk op de voet, want zoals u weet, ligt eigendomsverwerving ons na aan het hart. Ik hoop echter dat dat zo is voor iedereen hier in deze commissie.

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): Minister, dank u wel voor dit duidelijke antwoord. Het lijkt me inderdaad een goede, Vlaamse ambitie van heel wat gezinnen om aan eigendomsverwerving te doen. Het cliché zegt dat een eigen woning de beste pensioenverzekering is. Ik kan die gedachte natuurlijk ondersteunen. Het was absoluut niet de bedoeling van deze vraag om in paniek te vervallen, maar er zijn een aantal knipperlichtjes aan het branden, zoals u zelf ook hebt gezegd. Er is de toename van de particuliere schuld in ons land, die ingaat tegen de trend in de andere landen. Daar vertoont die veeleer een dalende tendens. Vandaar die vraag.

Ik heb inderdaad gehoord dat de privémarkt zelf een product heeft ontwikkeld, waarvan we niet goed weten of het veel wordt aangewend of niet. Voor alle duidelijkheid, zijn daar geen gegevens over? Dat is een beetje raar, want de bancaire sector heeft toch voldoende statistieken over de vraag welk product succes of geen succes heeft en over welke omzet het gaat, zonder dat daarbij de privacy of ik weet niet wat wordt geschonden. Dat is toch een extra vraagje: heeft dat product al dan niet succes?

Ik ben het natuurlijk volledig eens met uw analyse over belastingen en de woonprijzen. Daar hebt u een fijne, mooie samenvatting van gegeven.

De voorzitter: De heer Diependaele heeft het woord.

Matthias Diependaele (N-VA): Minister, ook ik heet u welkom als nieuw minister. Ik moet eerlijk zeggen dat ik eerst had gedacht dat u niet zou opdagen, aangezien u blijkbaar het spijbelen promoot. Dan dacht ik: 'Oei, we zullen ervoor moeten zorgen dat ze het parlement niet in de steek laat.' Maar goed, ik ben blij u hier wel te zien.

Eerst en vooral, deze discussie gaat al een tijdje mee, en die wordt op verschillende vlakken gevoerd. Iedereen hier is het eens over wat u als laatste punt aanhaalde: het belang van de verwerving van een eigen woning als vierde pensienpijler. Er is echter een evenwicht dat we voortdurend moeten bewaken, tussen de veiligheid voor de banken, opdat we niet opnieuw een crisis zouden veroorzaken daaromtrent, en de mogelijkheid voor mensen om een woning te verwerven. Dat was ook de discussie van anderhalf jaar geleden, waarnaar collega Van den Heuvel heel terecht verwijst. Dan zijn er wel een paar zaken die je in de gaten moet houden.

De bijvraag die collega Van de Heuvel heeft gesteld, had ik ook opgeschreven. Ik moet eens kijken op de website, maar ik ben er vrij zeker van dat Febelfin wel cijfers heeft over dat instrument, over hoeveel dat wordt gebruikt. Ik wil me vooral richten op het volgende. De studie met betrekking tot de woonbonus, waarnaar u zelf ook hebt verwezen, toonde voornamelijk dat de fiscale voordelen die we geven bij die woonbonus, uiteindelijk nagenoeg voor de volle honderd procent in de handen van de verkopers terecht kwamen. We wilden dat ter ondersteuning geven aan jonge gezinnen die een eigen woning willen verwerven, wat we allemaal willen ondersteunen, maar het effect daarvan was eigenlijk helemaal het tegenovergestelde. Dat werd helemaal doorgesluisd, volgens een studie van de KU Leuven, als ik me niet vergis. De vraag is dus of dit instrument niet hetzelfde effect heeft. Ik ben heel blij te horen dat er nog geen gevaar is van een oververhitting van de woningmarkt of wat dan ook. Goed, des te beter, maar helpt dit eigenlijk jonge

gezinnen wel om een woning te verwerven? Of zijn het gewoon de eigenaars die meer verdienen? Dat lijkt me een heel terechte vraag, want vandaag zien we dikwijls – en dat zal u als minister van Energie ook wel aanbelangen – dat heel veel jonge gezinnen de limiet bekijken van wat ze aankunnen. Ze gaan eerst naar de bank, en gaan dan maar een huis zoeken. Ze bekijken wat het maximum is dat ze kunnen lenen, maar dikwijls merkt men dan nadien dat de eventuele verbouwingswerken en dergelijke meer, zeker met betrekking tot energiezuinige maatregelen, veel hoger oplopen dan men dacht, en dan is daar geen geld meer voor beschikbaar. Dan krijg je natuurlijk wat Bouwunie ook aanklaagt: het feit dat we met een totaal verouderd woningenpatrimonium zitten omdat alles in de aankoop van die woning zit, en niet in andere maatregelen daaromtrent.

We willen hiermee iets bereiken waar we allemaal achter staan, laat dat zeer duidelijk zijn, maar ik wil weten of men zo daadwerkelijk wel die doelstelling haalt. Daar durf ik aan te twifelen.

De voorzitter: De heer Bertels heeft het woord.

Jan Bertels (sp.a): Ik wil me ten eerste aansluiten bij de vraag naar de cijfers over die hypothecaire leningen die al dan niet worden gedekt door een bijkomende verzekering. Ik denk dat er zelfs maandelijks statistieken moeten worden overgemaakt. We zouden dus toch al iets moeten hebben als dat al een tijdje loopt. Minister, ik neem echter aan dat u dat even zult bekijken en ons dat laat weten via een schriftelijke verklaring.

We zullen het jaar goed starten: ik wil me even aansluiten bij de opmerking van de heer Diependaele. Het is natuurlijk zo dat er een evenwicht moet zijn tussen de financiële zekerheid voor de banken, de veiligheid voor de banken, zoals dat hier werd verkondigd, en de capaciteit en de mogelijkheid om woningen te verwerven. Ik wil het even hebben over die insteek van de jonge gezinnen, van mensen die een woning willen verwerven, niet over die van de veiligheid voor de banken. Als men zegt dat de prijzen van de huizen en appartementen gematigd zijn gestegen, dan is dat immers natuurlijk heel relatief. Je ziet ook soms koppen verschijnen die stellen dat de huizenprijzen door het dak gaan, dat ze de pan uit rijzen. De prijzen van huizen en/of appartementen – en dan praat ik nog niet over de bouwgrond in sommige regio's – zijn de afgelopen jaren, zeker de jongste drie jaar, aanzienlijk sterker gestegen dan de inflatie, bijvoorbeeld, zodat ook de loonontwikkeling zeker de stijging van de huizenprijzen niet is gevolgd. Minister, los van de taxshift waarnaar u verwees, is de stijging van de huizenprijzen zeker groter dan de index, en ook groter dan de reële loonontwikkeling van de Vlaamse werkende mens, van de modale Vlaming. Dan heb ik dezelfde vraag als de heer Diependaele. Er werd verwezen naar de kapitalisatie die is teweeggebracht door fiscale maatregelen. Er werd ook verwezen naar de studie inzake de woonbonus, maar ter zake is er daadwerkelijk de fundamentele opmerking dat die woonbonus niet naar jonge gezinnen is gegaan.

Wat dat betreft, heeft de heer Diependaele voor honderd procent gelijk. Die is gegaan naar mensen die woningen verkopen. Om de heer Lantmeeters een beetje in het harnas te jagen: dat betekent eigenlijk het volgende, een beetje cru gezegd. Ofwel wordt de woning verkocht, ofwel gaat het naar de erfbelasting, is het een manier om de ontvangsten daarvan omhoog te krijgen. De doelstelling die ter zake is vooropgesteld, is dus absoluut niet gehaald. De vraag is dan of er een wijziging op komst is om die doelstelling die er initieel was van eigendomsverwerving door jonge gezinnen mogelijk te maken en niet te belemmeren.

De voorzitter: Minister Peeters heeft het woord.

Minister Lydia Peeters: Mijnheer Diependaele, ik vind het een beetje raar dat u dit parlement vergelijkt met schoolbanken. Ik zal alleszins niet spijbelen. Dat zal alleszins niet de bedoeling zijn.

De vraagstellers hebben alle drie bijkomende vragen gesteld over die cijfers. Ik denk dat we wat dat betreft het best contact opnemen met Febelfin, zodat zij ons eventueel die cijfers en de evolutie daarvan kunnen aanreiken. Ik weet niet of een van de collega's dat zelf al heeft gedaan, maar anders zullen we die cijfers nog wel bijkomend kunnen aanbrengen.

Er waren ook nog een aantal vragen met betrekking tot de woonbonus. Er wordt gezegd dat die woonbonus voornamelijk bij de verkopers zou zijn terechtgekomen. Nu is er klaarblijkelijk toch een studie van de KU Leuven die zegt dat maximaal 22 procent daarvan in het voordeel van de verkoper is geweest. Ik denk dus dat het toch niet helemaal klopt dat dat er integraal naartoe zou zijn gegaan. Alleszins moeten we sowieso in de toekomst nog kunnen nadenken over meer gerichte, selectievere maatregelen. Dat lijkt me een taak voor iedereen.

Waar wij bijvoorbeeld nog aan willen denken, is aan een groene bonus die zou kunnen worden gegeven als woningen nadien ook worden gerenoveerd. Dat zal alleszins kunnen worden bekeken, maar dat zou alleszins een pluspunt kunnen zijn.

Ik hoop dat ik daarmee jullie vragen voldoende heb kunnen beantwoorden.

De voorzitter: De heer Van den Heuvel heeft het woord.

Koen Van den Heuvel (CD&V): De woonfiscaliteit is natuurlijk nooit af, net als de discussie daaromtrent. Dat zal ook een mooi thema zijn voor de volgende legislatuur: hoe kunnen we eigendomsverwerving verder verstevigen, de woningprijzen in het gareel houden en natuurlijk ook de energiezuinigheid van ons woningenpatrimonium verbeteren? Minister, dat laatste is gezien uw andere bevoegdheid immers ook een grote uitdaging. Ons land is wat dat betreft immers niet bij de beste leerlingen van de klas op de Europese scoreranglijstjes. Dat is een mooie uitdaging, waaraan we de volgende jaren hopelijk ook kunnen voortwerken.

Matthias Diependaele (N-VA): Gewoon ter verduidelijking: heb ik het goed gehoord dat u zegt dat de studie van de KU Leuven zegt dat maximaal 22 procent van dat fiscaal voordeel van de woonbonus naar de verkoper gaat? Zo heb ik immers in elk geval die studie niet gelezen. *(Opmerkingen van medewerkster van de minister zonder microfoon)*

Dus de ene zegt dat het bijna 100 procent is, en de andere dat het 22 procent is. *(Opmerkingen van medewerkster van de minister zonder microfoon)*

Dus aan die professoren heb je eigenlijk ook niks.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Willem-Frederik Schiltz aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over een Vlaamse burgerbegroting – 447 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Paul Van Miert

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, in februari 2018, een klein jaar geleden dus, werd een voorstel van resolutie inzake burgerparticipatie met unanimiteit aangenomen in de plenaire vergadering. Hierin werd de Vlaamse Regering onder andere verzocht de mogelijkheden van een Vlaamse burgerbegroting te onderzoeken. De opdracht werd gegeven en resulteerde in het rapport 'Naar

een Vlaamse Burgerbegroting? Lessen uit de Binnenlandse en Buitenlandse Praktijk', een onderzoek dat werd gevoerd door de zeer competente professoren Eva Wolf, Sabine Rys en Wouter Van Dooren. Dit rapport werd in deze commissie toegelicht op 2 oktober 2018.

Uit het zeer omvangrijke en zeer degelijk en grondig uitgevoerde rapport kunnen we een positieve evaluatie distilleren van de mogelijkheden en ook de meerwaarde van een Vlaamse burgerbegroting. In het rapport wordt geconcludeerd dat een dergelijke burgerbegroting op Vlaams niveau mogelijk is. Er worden een aantal voorwaarden en methoden gegeven die de succesfactor van een dergelijke burgerbegroting kunnen vergroten. Het is met andere woorden geen evidentie. Er zijn een aantal voorwaarden. Het kan een meerwaarde betekenen.

Volgend op het rapport en de gedachtewisseling hierover in het parlement wil ik graag de volgende vragen stellen. Minister, hoe evalueert u dit rapport? Welke conclusies worden eruit getrokken? En de belangrijkste vraag: welke stappen overweegt u te zetten om een Vlaamse burgerbegroting te realiseren?

De voorzitter: Minister Peeters heeft het woord.

Minister Lydia Peeters: We beseffen allemaal dat we leven in een snel veranderende wereld. Een wereld waarbij een burger niet alles wat hem of haar wordt voorgehouden direct voor waar zal aannemen en waarbij diezelfde burger met de hulp van social media zijn of haar mening sneller dan ooit aan een breed publiek zal verkondigen. De bestuurskundige uitdaging bestaat er dan ook in om de burgers mee te betrekken in de besluitvorming om zoveel mogelijk draagvlak te genereren ten aanzien van collectieve behoeften die de overheid wenst in te vullen.

Het creëren van draagvlak op basis van het traditionele eenrichtingsverkeer, waarbij de burger enkel toegelaten wordt om – hetzij positief, hetzij negatief – te reageren op een in voorbereiding zijnde of reeds genomen beslissing, botst meer en meer op limieten. Dit is zeer duidelijk geworden door tal van voorbeelden die we allemaal kennen. Ik denk aan de gele hesjes, maar ook naar wat er zich nu rond de jeugd en het klimaat afspeelt.

Politici hebben er natuurlijk belang bij om de zogenaamde 'mondige burger' voor zijn verantwoordelijkheid te stellen en zowel voor maatschappelijke hervormingen als voor afgelijnde projecten mee in het bad te trekken. Hierbij kunnen we diezelfde burger uitdagen om creatief mee te zoeken naar oplossingen én hem of haar tegelijk ook aan den lijve te laten ondervinden dat besturen – en dan vooral het verzoenen van het steeds toenemende aantal verzuchtingen binnen een beperkte ruimte en een eindig budget – geen evidentie is. Deze uitdaging kan op haar beurt ook het respect ten opzichte van politici en de werking van de parlementaire democratie helpen versterken.

Mijnheer Schiltz, laat me met andere woorden, voorafgaand aan uw specifieke vragen over een Vlaamse burgerbegroting, concluderen dat ik elk initiatief dat burgers uitdaagt om mee te denken én dat hen daarbij ook voor hun verantwoordelijkheid stelt om keuzes te maken, genegen ben.

Zoals u in uw inleiding al aangaf, vloeit het onderzoek naar de mogelijkheden van een Vlaamse burgerbegroting voort uit de resolutie inzake burgerparticipatie, die vorig jaar in de plenaire vergadering werd aangenomen. In deze resolutie worden meerdere tools om burgerparticipatie te organiseren voorgesteld. Zo is er sprake van onder meer: cocreatie, coproductie, 'het recht om uit te dagen', burgertoppen en deliberatieve peilingen. Tot slot wordt ook aan de Vlaamse Regering gevraagd om te onderzoeken hoe een burgerbegroting kan worden georganiseerd, met bijzondere aandacht voor projecten die de samenhang tussen de verschillende regio's in Vlaanderen versterken.

We zullen in de toekomst telkens zorgvuldig moeten afwegen welk gereedschap we dienen in te zetten voor welke doelstelling. Zo zijn burgertoppen of deliberatieve peilingen eerder geschikt voor maatschappelijke beleidsdiscussies over complexe projecten of grote hervormingen, terwijl cocreatie, coproductie en – in doorgedreven vorm – ook een burgerbegroting eerder gericht zijn op het realiseren van kleinschalige projecten.

Zoals ook uit de hoorzittingen met betrekking tot burgerparticipatie bleek, is het daarnaast ook cruciaal om enerzijds de definitie van de participatieve ruimte en ieders rol daarin te bepalen, teneinde de juiste verwachtingen te scheppen, en om anderzijds te voorzien in tijdige documentatie, openbaarheid van het proces, een resultaatsverbindenis en aandacht voor de representativiteit, waarbij ook andere doelgroepen worden bereikt. Als de oproep richting geïnteresseerde burgers via een open mobilisatie verloopt, dan wordt er ingezet op het bereiken van zoveel mogelijk mensen, maar dreigt dan weer het gevaar dat dit geen representatieve groep is ten opzichte van het geheel van de bevolking. Hiermee trekt men misschien enkel de geëngageerde burgers aan, altijd dezelfde personen en ideeën, zonder een representatief burgerpanel te verkrijgen.

Tot slot zijn niet enkel de keuze en het juist instellen van het gereedschap van belang, maar ook de manier waarop we als overheid de nodige vrijheidsgraden bieden. Vanuit dat perspectief zijn proeftuinen en regelluwe zones van belang om de creatieve en vernieuwende oplossingen ook een kans op het terrein te geven. Deze regelluwe zones laten bijvoorbeeld ook toe om beleids- en bestuursverkokering te doorbreken.

We kennen allemaal een aantal voorbeelden. Ik denk aan de burgerkabinetten van collega-minister Sven Gatz. Hij wist 3000 burgers te betrekken bij dit initiatief. Zij kwamen uiteindelijk met 150 voorstellen voor het beleid. Een ander voorbeeld van burgerparticipatie is de campagne 'Overall stroomversnellers' van het Vlaams Energieagentschap, die eind vorig jaar werd gelanceerd. Heel wat burgers werden opgeroepen om te kiezen voor hun favoriete project in hun gemeente. Meer dan 40.000 burgers brachten hun stem uit. Op die manier kon aan 149 steden en gemeenten een subsidie worden toegekend.

Het is alleszins belangrijk om met deze knowhow verder te werken in de richting van een structurele inbedding van burgerparticipatie, wat op termijn ook kan uitmonden in bijvoorbeeld een burgerbegroting.

Na deze lange inleidende ronde, mijnheer Schiltz, kom ik nu tot uw vragen over de studie die werd uitgevoerd, en of een burgerbegroting op Vlaams niveau georganiseerd kan worden.

Het onderzoeksrapport concludeert dat een burgerbegroting op Vlaams niveau mogelijk en zinvol is als aanvulling van – en dus niet als alternatief voor – de representatieve democratie. Zoals uit het onderzoek blijkt, is er in het buitenland evenwel nauwelijks een voorbeeld van een burgerbegroting op bovenlokaal niveau. Om een burgerbegroting op Vlaams niveau tot een succes te maken, kunnen de lokale voorbeelden bovendien niet zonder meer worden gekopieerd, wat ook duidelijk blijkt uit het onderzoeksrapport. De directe betrokkenheid die kenmerkend is voor een burgerbegroting op lokaal niveau is op Vlaams niveau immers veel kleiner, waardoor een specifieke aanpak gezocht moet worden. Bovendien blijkt ook uit het gepresenteerde onderzoek dat succesvolle burgerbegrotingen op lokaal niveau over concrete projecten gaan, wat minder evident is op Vlaams niveau.

Toch zie ik zelf mogelijkheden in de vorm van proeftuinen en regelluwe zones, waarbij kleinschalige projecten mogelijk gemaakt worden in diverse beleidsdomeinen en voor beleidsveldoverschrijdende initiatieven. Deze kleinschalige projecten kunnen dan als beleidsinput dienen en later eventueel regionaal uitgerold

worden. Geduld is sowieso nodig, zoals professor Van Dooren vermeldt in het rapport. Hij schuift minstens vijf jaar naar voren om de werking van burgerbegrotingen te laten groeien.

Een politieke wens vormt meestal het startpunt van participatief begroten, maar bij het design van het proces kunnen ook burgers betrokken zijn. Professor Van Dooren erkent dan ook dat aan een concrete operationalisering van een concept van burgerbegroting nog veel werk is.

Om er een succesverhaal van te maken zal er nog heel wat voorbereidend werk verricht moeten worden en zal men zich moeten beraden over de doelstelling van burgerbegrotingen. Eerder vermelde elementen, zoals het afbakenen van concrete doelstellingen, de contouren waarbinnen gewerkt wordt en de representativiteit, zijn hierbij van belang. Daarnaast moet ook het gevaar van een schijnbestuur of een 'bestuur naast het bestuur' vermeden worden.

Als minister van Financiën en Begroting hecht ik tot slot ook nog belang aan enkele open vragen in verband met de financiering van dit alles. Welk bedrag kan er worden besteed aan projecten die worden uitgevoerd op basis van een goedgekeurde burgerbegroting? De bedragen moeten in principe significant zijn om de opzet van het systeem te verantwoorden. Significante bedragen verminderen uiteraard de beleidsruimte van de betrokken ministers. Zoals we lezen in het rapport van professor Van Dooren, kost het opzetten en opvolgen van een burgerbegroting ook tijd en geld. Er is niet alleen het budget waarmee begroot wordt, er is ook een budget om de begroting te organiseren. Het is belangrijk dat dat budget realistisch is ten aanzien van het uiteindelijke doel. Daarnaast blijft ook de vraag of de beslissing over hoe de uitgaven te besteden, volledig kan worden losgekoppeld van de beslissing hoe die uitgaven te financieren. Begroten is namelijk niet alleen uitgeven, maar ook keuzes maken en verantwoordelijkheid nemen voor de inkomsten.

Concluderend kan ik dus stellen dat een burgerbegroting zinvol kan zijn, maar het zal in een eerste fase als een innovatief experiment moeten worden benaderd. Er is nog heel wat denkwerk nodig om strikte contouren uit te zetten en een operationalisering op poten te zetten. De designkeuzes zullen afhangen van de doelstellingen die men met de burgerbegroting nastreeft.

De voorzitter: De heer Schiltz heeft het woord.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, dank u wel. Ik ben blij met de meeste van uw conclusies en analyses op basis van het rapport. Als het over burgerbegroting gaat, is er nog wel wat werk aan de winkel om de geesten van de collega's in de juiste richting te krijgen. Ik ben blij dat de heer Cordy hier ook zit. Hij was van het eerste uur medetrekker van de burgerbegroting in het district Antwerpen. Veel van de vragen, bedenkingen, bezorgdheden en ook de terughoudendheid hebben wij daar toen ook meegemaakt en doorgeworsteld. Wij hebben er toen ook antwoorden voor gevonden.

Minister, u hebt het over draagvlak creëren: burgerparticipatie is vooral draagvlak. Dan ben ik altijd een beetje huiverachtig. Draagvlak is een bijproduct van participatie. We moeten echt overtuigd zijn – dat is toch mijn overtuiging – dat burgerparticipatie de democratie versterkt. Dat is het uitgangspunt. Wanneer je onze klassieke representatieve democratie versterkt met een deliberatieve democratie, volgt daar vanzelf draagvlak uit, mits de randvoorwaarden, waarnaar u terecht verwees, zijn ingevuld.

Ik doe nog een kleine correctie. Burgerbegroting gaat in eerste instantie net niet over concrete projecten. Het gaat er net om fundamentele keuzes te maken over in welke richting een budget moet worden besteed. Moet er met andere woorden

meer budget gaan naar Onderwijs, of naar Openbare Werken? En dan moeten er het liefst nog iets concretere subdivisies van diverse departementen worden bekeken. Het district Antwerpen kan het kabinet en de administratie Financiën zeker en vast ondersteunen om daar nog extra inzichten aan toe te voegen.

Minister, u geeft voorbeelden, zoals de burgerkabinetten en dergelijke meer. Ook daar ontbreken enkele essentiële kenmerken die eigen zijn aan een burgerbegroting. Een burgerbegroting is een deliberatief proces, waarbij de burgers heel wat macht krijgen met betrekking tot het besteden van de collectieve middelen. Het is maar wanneer we dat zo intensief of zo volledig doorvoeren dat we komen bij de verzuchtingen die u naar voren hebt gebracht, minister, namelijk dat we de burgers ook kunnen tonen hoe complex het is om te besturen, om een compromis te vinden tussen de diverse belangen die in de maatschappij aanwezig zijn, en dat binnen een beperkt budgettair kader. Ik onderschrijf volledig dat dit een van de zeer wenselijke effecten is: 'social learning', zowel richting politiek als ten aanzien van de burgers zelf.

Dan is er de kostprijs van het proces. Koken kost geld, minister, dat zal altijd zo zijn. Ik wil erop wijzen dat de democratie nu eenmaal geld kost. Een burgerparticipatietraject is, in verhouding tot de mate waarin onze liberale democratie wordt versterkt, nog vrij goedkoop. Parlementen betalen, kabinetten betalen, administraties betalen: dat kost ook heel veel geld, een duizendvoud daarvan. In die zin is het slechts een kleine kost in verhouding met het maatschappelijk effect dat eruit kan voortvloeien.

Minister, ik wil onder uw aandacht brengen dat er recent een onderzoek werd uitgevoerd aan de Universiteit Gent: een doctoraalstudie over de impact van een dergelijk proces op de deelnemers. Daaruit blijkt effectief dat mensen die deelnemen aan een burgerbegroting aan 'social learning' doen. Ze zijn in staat om rationele argumenten van iemand anders te internaliseren en te begrijpen. Ze zijn het er daarom niet mee eens, maar ze begrijpen waarom iemand anders een andere mening heeft.

Minister, in tijden waarin het toch moeilijker en moeilijker wordt om vreedevol en fijn met elkaar samen te leven, is een burgerbegroting toch een zeer interessant en waarschijnlijk vitaal instrument om de sociale cohesie in onze maatschappij te versterken, denk ik, en dat door de kennis en expertise van individuele burgers aan te boren.

Er moeten beslissingen genomen worden over hoe er gefinancierd wordt. Hoe en welke projecten moeten er vervolgens met die mogelijke burgerbegroting gefinancierd worden? Dat zijn inderdaad de vragen die gesteld moeten worden, mochten het kabinet en de administratie hiermee verder gaan.

Het is altijd gemakkelijker om mensen een compromis te laten vinden over het besteden van geld dan over het besparen van geld. Dat is eigenlijk basispsychologie. Ik zou zeker en vast aanbevelen om een aantal van die keuzes al te nemen, en zeker te beginnen met geld vrij te maken dat besteed kan worden, en de burgers niet op elkaars favoriete departementen te laten besparen.

U besluit met de opmerking dat er designkeuzes gemaakt moeten worden in functie van de doelstelling die we met een Vlaamse burgerbegroting willen bereiken. In de opdracht die in de resolutie stond, is alvast een van die doelstellingen opgenomen. Het kan namelijk nooit de bedoeling zijn om delen van het gewest en van de regio tegen elkaar op te stellen. Het moet ten minste een doelstelling zijn om te vermijden dat de regio Antwerpen met al het geld zou gaan lopen, en dat de regio Limburg vervolgens volledig aan zijn lot zou worden overgelaten. Die doelstelling heeft het parlement alvast neergeschreven: het moet verbindend zijn, en het mag geen bevolkingsgroepen regionaal of anders tegen elkaar opzetten.

Maar ik zou u toch willen oproepen, minister, om de regering ervan te overtuigen om die doelstellingen alvast nog in deze legislatuur te verfijnen, en om daar al een verkenning rond te doen. Anders vrees ik dat we weer een meerjarenbegroting verder zijn, en dan moeten we er dan nog over beginnen na te denken. Dan vrees ik dat het project wordt van sint-juttemis. Ik denk dat het best al mogelijk is om de komende maanden nog een aantal designkeuzes te maken, zodat een volgende Vlaamse Regering daar niet meer over moet palaveren, maar meteen aan de slag kan. Met andere woorden: een Vlaamse burgerbegroting? Gewoon doen.

De voorzitter: De heer Cordy heeft het woord.

Paul Cordy (N-VA): Ik heb ondertussen gehoord dat ik mijn districtsadministratie ter beschikking moet stellen. De minister heeft het onder meer gehad over het feit dat een burgerbegroting niet in de plaats kan treden van de representatieve democratie. Ik denk dat dat ook expliciet in onze resolutie stond. Het is dus zeker zo dat het een versterkend effect moet hebben. Je kunt daarbij eigenlijk ook wel stellen dat een burgerbegroting op zich niet alleen kadert in het hele participatieluw, maar eigenlijk ook kadert in hoe een overheid op een moderne, efficiënte manier omgaat met begroting.

Want om tot een burgerbegroting te komen, is een van de essentiële elementen dat je inderdaad over voldoende informatievoorziening beschikt voor de burger. Hij krijgt eigenlijk – om het zo te zeggen – een beetje onderwijs: hoe ga je daarmee om, wat betekent het om te begroten, welke keuzes moeten er gemaakt worden, en waar moet je rekening mee houden? En dat veronderstelt natuurlijk een zeer transparante en zeer toegankelijke begroting. Dat is ook een van de bewegingen die hier ondertussen de laatste jaren zijn ingezet. Ik heb daar trouwens bij de begrotingsbesprekingen naar verwezen.

In het rapport dat we hier besproken hebben – inderdaad een zeer interessant rapport – werd overigens ook verwezen naar het feit dat je dan zo'n panel aanspreekt. Is dat panel dan representatief? Uit het rapport blijkt wel, zeker in het geval van het eerste grote experiment dat we daar tot nu toe mee hebben in Vlaanderen, dat dat net een van de participatievormen is waar je juist een heel ruim bereik hebt, met veel mensen uit verschillende lagen en sociologische groepen.

Misschien is dat net omdat men inderdaad een soort van empowerment voelt. Men merkt dan inderdaad dat men informatie krijgt, en dat men op een goede manier in het hele proces meegenomen wordt. Het is dus niet iets dat enkel voor een bepaalde groep in de samenleving geldt. Ook anderen voelen zich daarbij aangesproken. Ik denk dat dat zaken zijn die we zeker in het achterhoofd moeten houden als we stappen zetten richting het ontwikkelen van een burgerbegroting.

Er zijn ook een aantal doelstellingen uit dat rapport naar voren gekomen. Het meest voor de hand liggende is uiteraard het geven van zeggenschap aan burgers, en het activeren van burgers. Maar we moeten natuurlijk vooral ook komen tot een efficiënter en effectiever publiek beleid. En dat houdt onder meer in – de minister heeft er ook naar verwezen – dat dat een zeer goed instrument is om de verkokering binnen de eigen administratie tegen te gaan. Maar het kan evengoed – als je dat op een goede manier organiseert – dienen om te vermijden dat je regionale belangenverdediging krijgt. Je krijgt dan projecten die over heel Vlaanderen de regio's net bij elkaar kunnen brengen. Op die manier kun je het bewustzijn of de samenhang binnen onze gemeenschap ook wel versterken.

Mijn vraag daarbij is: u hebt een aantal contouren geschetst waarbinnen een oplossing moet worden gezocht. Dat moet grondig voorbereid worden, daar zijn we het uiteraard allemaal over eens. Het feit dat het nog nergens bestaat, zou net

een incentive moeten zijn om het in Vlaanderen te doen, omdat we toch wel een innovatieve regio willen zijn, die toch wel wat bakens kan verzetten. Als je gaat kijken in de richting van een efficiënter beleid en ontkokering, welke mogelijkheden, welke stappen ziet u daar? Welke contouren zou een dergelijke burgerbegroting dan volgens u kunnen aannemen?

Minister Lydia Peeters: Bedankt voor de bijkomende vragen. Ik moet zeker beamen dat er nog heel wat werk aan de winkel is, zoals collega Schiltz ook gezegd heeft. Het is bovendien toch ook heel belangrijk dat we een onderscheid maken tussen een burgerbegroting op lokaal niveau enerzijds, en op bovenlokaal of Vlaams niveau anderzijds.

Iedereen kent wel een aantal voorbeelden, waarbij we inderdaad allemaal focussen op de participatie en de representativiteit. Maar ook daar worden altijd heel concreet een aantal doelstellingen vooropgesteld. Ik denk dat dat het eerste is dat absoluut noodzakelijk is: dat men heel duidelijk die doelstellingen vooropstelt.

Ik hoor u hier wel zeggen dat een burgerbegroting betekent dat we eerst fundamentele keuzes maken over in welke richting het moet lopen. Maar ik denk dat men dat niet in zijn algemeenheid kan nemen; ik denk dat we toch heel duidelijk die doelstellingen moeten nemen waarvoor het zou kunnen gelden. Daarom zijn wij er ook voorstander van om eerst een experiment op te zetten, om te starten met een beperkt budget voor proeftuinen en regelluwe zones in bepaalde sectoren. Zoals ik daarstraks ook al gezegd heb, kan beleids- of bestuurlijke kruisbestuiving daar dan mogelijk zijn. Ik denk dat dat heel belangrijk is.

U vraagt ook specifiek om daar de komende maanden toch nog heel specifiek actie rond te ondernemen. Mijnheer Schiltz, anderzijds hebt u ook heel expliciet gezegd dat koken geld kost, dat de democratie geld kost. Zeker van de lokale initiatieven die hier genomen zijn, hoor ik mijnheer Cordy ook zeggen dat dat meestal wel een heel ruim bereik heeft. En dat is allemaal wel zo, maar onze budgetten liggen nu voor dit jaar vast. Ik denk dat het niet echt realiseerbaar is om te zeggen dat we nog voor de verkiezingen met een burgerbegroting op Vlaams niveau zullen starten. Anderzijds denk ik opnieuw dat het misschien toch nog mogelijk zou zijn om bepaalde dingen te doen in het kader van kleinschalige projecten, in het kader van die proeftuinen.

Verder blijf ik erbij dat het opnieuw een goed verhaal is, weliswaar niet als alternatief voor de representatieve democratie, maar wel degelijk als een aanvulling. En daar moeten we in eerste instantie van uitgaan.

Willem-Frederik Schiltz (Open Vld): Minister, zeker in het kader van het correct managen van verwachtingen – ook een van de essentiële randvoorwaarden van succesvolle participatietrajecten – zullen onder andere ook mijn verwachtingen over deze burgerbegroting misschien ietwat gemanaged moeten worden. In die zin heb ik er alle begrip voor dat er geen zakken geld meer op het schap van de Vlaamse Regering liggen, waarmee er ineens een volledige, regio-wijde burgerbegroting op een-twee-drie kan worden uitgerold. Dat zou een bijna militaristische mobilisatie van mankracht en middelen vergen. Dus alle begrip daarvoor.

Maar ik wil nog even iets specificeren, minister. In die paar maanden dat u hier nog onder ons werk kunt leveren, is het misschien toch nuttig om voorafgaand eens informeel, en met een aantal experts en mensen binnen de administratie, te verkennen in welke richting die designvoorwaarden, of ten minste die designkeuzes, zouden moeten worden gemaakt. Met andere woorden: welke opties zullen er gelicht moeten worden om dat een beetje in kaart te brengen, en om te bekijken hoeveel mankracht het zou vergen, of welke implicaties het zou hebben als we dat traject kiezen. Het gaat met andere woorden om een aantal principekeuzes die geen geld kosten, maar wel al een richting kunnen geven aan een

volgende Vlaamse ploeg. Dat zou wel een leuke ambitie kunnen zijn voor de komende maanden, denk ik.

Alvast bedankt voor uw antwoorden. We zullen het hier ongetwijfeld nog over hebben in de commissie.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Jos Lantmeeters aan Lydia Peeters, Vlaams minister van Begroting, Financiën en Energie, over de inbetalinggeving van kunstwerken ter vereffening van de erfbelasting – 478 (2018-2019)

Voorzitter: de heer Paul Van Miert

De voorzitter: De heer Lantmeeters heeft het woord.

Jos Lantmeeters (N-VA): Minister, het gaat inderdaad over de erfbelasting en de inbetalinggeving van kunstwerken. U weet dat de mogelijkheid om die erfbelasting te vereffenen door de inbetalinggeving van kunstwerken, al bestaat sinds 1985. Die mogelijkheid werd destijds reeds door de federale overheid ingevoerd, om hiermee te vermijden dat belangrijke cultuurgooederen naar het buitenland verdwenen omdat de erfgenamen van deze cultuurgooederen successierechten moesten betalen op de opengevallen nalatenschap.

Sinds 2015 – en dat is ook geen geheim – is de Vlaamse overheid zelf bevoegd voor de inning van de erfbelasting op de in het Vlaamse Gewest opvallende erfenissen. Vlaanderen nam de bestaande federale regeling inzake de inbetalinggeving nagenoeg ongewijzigd over. Maar die regeling wordt tot op heden nog steeds als bijzonder complex en weinig soepel ervaren. Daarom heeft mijn fractie in oktober 2018 een conceptnota ingediend met een aantal aanbevelingen met het oog op de vereenvoudiging van deze regeling. U weet deze conceptnota wel te vinden: het gaat om parlementair document 1288.

Met een meer eenvoudige regeling zal het betalen van de erfbelasting met kunstwerken meer ingang vinden. Daardoor kunnen meer belangrijke en waardevolle kunstwerken in handen komen van de Collectie Vlaanderen. Zo kunnen we ons publiek patrimonium van topstukken en sleutelwerken versterken en uitbreiden. Het is een gegeven dat door de passage van het Regeerakkoord bekrachtigd wordt, want daar staat te lezen dat er ook nood is aan een successieregeling voor verzamelaars.

Minister Gatz heeft in dit kader recent aangekondigd dat hij samen met zijn collega bevoegd voor de financiën en de begroting – waarschijnlijk uw voorganger – een werkgroep opgezet heeft die de mogelijkheden en modaliteiten onderzoekt om de regeling tot inbetalinggeving van topstukken performanter te maken, en die de mogelijkheid onderzoekt tot het invoeren van een gedeeltelijke vrijstelling van successierechten – erfbelasting – voor topstukken in nalatenschappen. Een voorontwerp van decreet zou momenteel voorbereid worden door de administratie Cultuur, in samenspraak met de Vlaamse Belastingdienst.

Minister, tegen deze achtergrond had ik graag aan aantal vragen gesteld aan u. Wat is de huidige stand van zaken? Zal de nieuwe decreetgeving voor het einde van deze legislatuur nog gerealiseerd worden? Wat zijn de belangrijkste elementen zijn van de nieuwe decreetgeving? In welke mate hebt u rekening willen of kunnen houden met de aanbevelingen die geformuleerd werden in de fantastische conceptnota waar ik al naar verwezen heb?

De voorzitter: Minister Peeters heeft het woord.

Minister Lydia Peeters: Met de eerste grondwetsherziening van 1970 werden de drie cultuurgemeenschappen opgericht, en het is evident dat we een van onze eerste Vlaamse autonome bevoegdheidsdomeinen ook blijven koesteren.

Er werd, zoals u terecht aanhaalt, een ambtelijke werkgroep samengesteld met experten van de administratie Cultuur enerzijds en fiscale experten anderzijds. De opdracht van deze werkgroep was het onderzoek en de optimalisatie van de regelgeving die de betaling van de erfbelasting door middel van kunstwerken mogelijk maakt.

Het valt inderdaad op dat de bestaande regeling die sinds 1985 mogelijk is, nauwelijks wordt gebruikt. U herinnert zich misschien nog de collectie van de precolumbiaanse kunst uit de nalatenschap van wijlen baron Paul Janssen. Dat was zowat het laatste dossier dat we gekend hebben. Dat overlijden dateert van 2003.

Ondertussen werden er wel nog enkele aanvragen ingediend, maar die werden telkens opnieuw afgewezen, ofwel om formele redenen, zoals het niet naleven van de decretaal opgelegde termijnen van indiening, ofwel wegens inhoudelijke bezwaren, want niet alles wat wordt aangeboden kan volgens de commissie van experten als roerend cultureel erfgoed of als kunstwerk met internationale faam worden beschouwd.

Ik denk dat ik ook wel kan verwijzen naar de antwoorden van mijn voorgangers op tal van schriftelijke vragen die hierover al werden gesteld. Daaruit blijkt ook het selectieve karakter van dit instrument. Zoals u zelf reeds hebt gedaan, verwijs ik ook naar de conceptnota over een langetermijnvisie voor aanvullende financiering en ondernemerschap in de Vlaamse cultuursector die door collega Gatz in het Vlaams Parlement werd ingediend.

De ambtelijke werkgroep heeft zijn huiswerk gemaakt. Er werden enkele concrete verbetervoorstellen geformuleerd. Concreet werden onder meer onder de loep genomen: de definitie van de cultuurgoederen die in betaling kunnen worden gegeven; de mogelijkheid voor een toekomstige erflater om nog tijdens zijn leven een aanbod tot inbetalinggeving te doen; de zogenaamde 'douceur' of fictieve waardeverhoging van de aangeboden stukken bij de aanrekening ervan op de verschuldigde erfbelasting; de mogelijkheid van een geldelijke compensatie van de aanbidders als de waarde van de aangeboden stukken hoger is dan de verschuldigde erfbelasting; de rol van de Topstukkenraad in de adviesprocedure. Over deze vijf elementen wordt eigenlijk het best nog verder overlegd binnen de Vlaamse Regering.

Het is alleszins belangrijk dat we naar alle invalshoeken kijken. U kent de visie van collega Gatz: we moeten uitkijken naar alternatieve trajecten om belangrijkste topstukken te verwerven en in ons Vlaams cultureel patrimonium te kunnen houden. Het is immers niet realistisch en houdbaar om bij de begrotingsbesprekingen voortdurend te trachten de middelen voor het verwerven van topstukken op te krikken. De fiscaliteit kan daarvoor sturend of stimulerend worden ingezet. De huidige procedure wordt zelden of nooit toegepast. We moeten dus bekijken hoe we die attractiever en efficiënter kunnen maken.

U begrijpt echter dat ik als minister van Financiën en Begroting de nieuwe regelgeving ook vanuit andere invalshoeken moet bekijken. Enerzijds moeten we natuurlijk oog hebben voor de interne coherentie en legitimiteit van de erfbelasting, die we nog maar recent, voor overlijdens vanaf 1 september 2018, grondig hebben gemoderniseerd en verlaagd. Toen hebben we hervormingen doorgevoerd voor zowat alle categorieën van erfopvolgers. In dezen spreken we eigenlijk over een regeling die uiteindelijk enkele individuele belastingplichtigen aanbelangt. We moeten ook oog hebben voor de gelijkberechtiging van alle belastingplichtigen. De douceur, bijvoorbeeld, biedt een belangrijk fiscaal voordeel

voor een selecte groep belastingplichtigen. Deze douceur is geen loutere betalingsmodaliteit, maar eigenlijk een soort belastingvermindering. Dat moeten we dan ook goed afwegen met de attractiviteit en efficiëntie van de regeling.

Verder moeten we natuurlijk ook oog hebben voor de budgettaire impact van deze betaaltechniek. Enerzijds wil ik uiteraard de ontvangsten uit de erfbelasting vrijwaren. Ter illustratie kan ik nog verwijzen naar het laatst bekende dossier, dat ik al vermeldde. Daarbij ging het om 8 miljoen euro aan erfbelasting, geen peulschil dus. Anderzijds mogen al te stringente budgettaire plafonds de efficiëntie van de regeling ook niet ondermijnen.

Dan is er nog een laatste afweging, die van de doelmatigheid. Voor vele waardevolle collecties hebben verzamelaars andere opties gekozen, die als gevolg hebben dat ze uit de scope van de regelgeving blijven. Ook daarmee moeten we rekening houden om de opportuniteit van de aanpassingen te beoordelen.

Samen met collega Gatz, en vervolgens met de voltallige Vlaamse Regering, streef ik naar de opmaak van een aanvaardbaar en werkbaar ontwerp van decreet, dat hopelijk nog tijdens deze regeerperiode kan worden gefinaliseerd. We bekijken of dat nog haalbaar is. Mijnheer Lantmeeters, ik denk dat u nu alleszins onze voornameste bekommernissen kent en die ook ter overweging wilt meenemen.

Mocht er nog een tijdige behandeling in het Vlaams Parlement mogelijk zijn, dan kunt u natuurlijk zelf ook via een voorstel van decreet een initiatief lanceren.

Alleszins ben ik trots op de hervorming van de erfbelasting die hier is doorgevoerd. Ik ben al heel blij dat we dat alleszins hebben kunnen realiseren.

De voorzitter: De heer Lantmeeters heeft het woord.

Jos Lantmeeters (N-VA): Minister, dank u wel voor uw antwoord. Voor alle duidelijkheid: ik ben ook tevreden over de wijziging die tot stand is gekomen in verband met de erfbelasting. Gelukkig dat de heer Bertels hier niet meer is. Anders zou ik hem in het harnas hebben gejaagd. We hebben toen echter natuurlijk ook afgesproken dat we de hervorming relatief beperkt zouden houden. Het was geen complete wijziging en we gingen ook niet alles tegelijkertijd oplossen, maar we hebben wel gezegd dat dat een eerste stap in een goede richting was en dat er verdere stappen moesten worden gezet. Een van die stappen, vind ik, heeft te maken met de inbetalinggeving van deze kunstwerken.

Uw antwoord zinde me in het begin. Het leek me dat, hoewel die niet lang zal duren, het een fijne samenwerking zou worden met u, maar op een bepaald ogenblik kon ik even niet akkoord gaan met uw overweging. U zegt dat dit te maken heeft met enkele individuele gevallen. Dat is nu net de scope die volgens mij dikwijls verkeerd ligt. De scope ligt verkeerd wat de termijn betreft. Ik wil aandringen op een snelle behandeling, want keer op keer als er kunstwerken verdwijnen, ook uit ons land verdwijnen, dan is dat definitief en onherstelbaar. Het gaat wat mij betreft ook niet om de individuele gevallen van diegenen die erflater zijn, maar wel om het kunstpatrimonium dat moet worden bewaard, en dat heeft niets te maken met die ene persoon, maar wel met het algemeen belang.

Ik weet dat die regelgeving zoals die nu bestaat en waarvan ik nu vraag dat die zou veranderen, natuurlijk te maken heeft met een spanningsveld tussen Kunst en minister Gatz enerzijds en Financiën anderzijds. Daarin moet inderdaad een goed evenwicht worden gevonden. Als er iemand is die er zeker voor wil zorgen dat onze begroting in orde blijft en er voldoende inkomsten zijn, dan ben ik het. Ik ben ook niet degene die al te grote kortingen en verlagingen vraagt. Indien dat mogelijk is, dan wel: eerst besparen en dan de mensen daar ook van laten profiteren. Ik vind echter toch dat we moeten kijken naar die gevallen: waarom

verdwijnen er op een bepaald ogenblik kunstwerken, wordt daar weinig van gebruikt? Dan wil ik aandringen op die voorafgaande ruling. Daar ben ik in het verleden altijd een voorstander van geweest, ook in verband met de algemene reglementering over de Vlaamse Codex Fiscaliteit. Ik vind dat die ruling zeker nodig is, niet zozeer tussen de erfgenamen en de Vlaamse Belastingdienst, maar wel opdat degene die erflater gaat worden, al tijdens zijn leven contracten of rulings zou kunnen afsluiten met de Vlaamse overheid, want daar gaat het natuurlijk vaak fout. Als u immers zegt dat heel wat kunststukken niet in deze regeling worden betrokken, dan heeft dat vaak te maken met het feit dat men op voorhand al eieren voor zijn geld kiest. Een ander probleem is natuurlijk de bekendheid van deze reglementering.

Ik ben heel blij dat u zegt dat u vanuit de Vlaamse Regering werk zult maken van het op poten krijgen van deze reglementering. Ik zou heel graag uw voorstel aanvaarden als u zegt dat ik ook zelf een decreetgevend initiatief mag nemen, maar dit heeft natuurlijk dermate verstrekkende financiële gevolgen dat ik aan de Vlaamse Regering vraag om zelf met een ontwerp te komen, en dan zullen wij daar wel over discussiëren. Dan zou ik inderdaad heel graag al uw principes willen terugzien. Ik zal me op dit ogenblik niet inlaten met de kwaliteit van de kunstwerken, maar wel met de geldelijke gevolgen en vooral ook met de facilitering van een voorafgaande ruling, zodat kunstwerken hier blijven, en de bekendmaking.

Wat ik ten slotte een heel belangrijk stuk vind, minister, dat wij ook hebben aangehaald in onze conceptnota, is het systeem van de derdebetaler, zodanig dat er contracten kunnen worden gesloten met andere gewesten omtrent de inbetalinggeving van zulke kunstwerken en er daar een overleg zou plaatsvinden met de andere regeringen. Ik zou u willen verzoeken om daartoe te willen overgaan, zodat het derdebetalerssysteem in rekening kan worden gebracht, waarbij bepaalde kunstwerken in het bezit van Vlaanderen komen en Vlaanderen overgaat tot betaling van de waarde daarvan aan de andere gemeenschappen. Dat is vanzelfsprekend niet eenvoudig. Dat heeft financiële repercussies. Maar nogmaals, ik zou vandaag niet willen kijken naar de individuele gevallen, maar wel naar het algemene belang, namelijk het behoud van kunstwerken in de handen van de Vlaamse overheid.

De voorzitter: Minister Peeters heeft het woord.

Minister Lydia Peeters: Dank u wel, mijnheer Lantmeeters, voor uw bijkomende vragen of opmerkingen. U zei dat u blijft focussen op de voorafgaande ruling en de mogelijkheid voor een toekomstige erflater om al tijdens zijn leven een inbetalinggeving te doen. Ik denk dat dat al specifiek onder de loep is genomen en dat daar zeker al werk van is gemaakt. Dat is ook als verbetervoorstel mee opgenomen. Ik denk dus dat dat sowieso al goed is.

Wie gaat het verbetervoorstel straks definitief lanceren? Wij zijn volop bezig geweest. We moeten trachten om met iedereen een consensus te vinden, dat zult u begrijpen. Voor ons is het behoud van die kunstwerken uiteraard ook zeer belangrijk. Maar ook alle andere afwegingen die ik u daarstraks heb gegeven en die wij vanuit ons Departement Financiën en Begroting mee moeten benadrukken, zijn en blijven uiteraard ook heel belangrijk. Uiteraard moeten we ook nog met de andere leden binnen de Vlaamse Regering een consensus zien te vinden. Ik weet alleen niet of het definitief haalbaar gaat zijn om het voor het einde van deze legislatuur te finaliseren, vandaar dat ik de bedenking heb gemaakt dat het uiteraard ook altijd via een voorstel van decreet verder kan worden uitgewerkt.

We hebben daarstraks onze bekommernissen en overwegingen overgemaakt. We hopen uiteraard dat er straks inderdaad iets definitief aan kan worden gewijzigd. Ik denk dat we wat dat betreft op dezelfde golflengte zitten.

De voorzitter: De heer Lantmeeters heeft het woord.

Jos Lantmeeters (N-VA): Ik koester dezelfde hoop. Ik heb er vertrouwen in dat het goed gaat komen. We zullen daar onze medewerking toe verlenen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.